

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Gyulai Pál, mint tanár.

A nagyok dicsőséges phalanxának, melyhez a magyar irodalomnak legfényesebb időszaka fűződik, utolsó tagja is elköltözött. A magyar próza és kritika fejedelme, az irodalom nagy fejtegetője elment társai után és üresen hagyta székét, melyhez tanulni, áramlatok, nézetek zavarában az igazságot hallani jártunk mindnyájan. Sokáig, majdnem fél századon át volt a nemzet tanítómestere és irodalmi prófétája, s mint ilyennek helye teljességgel betöltetlenül áll és marad még valószínűleg sokáig; de a hazát nemcsak mint író és szónok szolgálta, hanem mint az iskola embere is hosszú és szép pályát futott meg s megérdemelte, hogy neve hálával és kegyelettel említettessék.

Valóban Gyulai már eredetileg is tanárnak készült. Mint nevelő kezdette pályáját a Pataki- és Bethlen-családnál, s mikor megházasodott 1858-ban, mint a kolozsvári ref. kollégium tanára vitte szülővárosába menyasszonyát. Utóbb feljött Pestre és egy évig a ref. gimnáziumban, majd a színi iskolában működött, 1876-tól 1902-ig pedig az ország első egyetemén folytatta oktató munkásságát. Ezreket meg ezreket tanított a magyar irodalom fejlődésére és nagy íróink remekeinek élvezésére: tanítványa volt jóformán az egész mai művelt Magyarország és nincs közöttünk senki, aki hálával és ragaszkodással nem őrizné emlékét.

Mint előadó nem volt kiváló, de mint ember a legalkalmasabbak közül való, kik valaha katedrán ültek. A kothurnust és visszariasztó feszességet épp oly kevésbé ismerte az iskolában, mint az irodalomban, s mint az őszinteségnek és nemes egyszerűségnek barátja növendékei előtt sem kívánt egyébnek látszani, mint aminek családja és barátai ismerték. Szeretett kötekedni tanítványaival és gyakran zsörtölődött velök; de mindenki érezte, hogy tréfái és zsembelései egyaránt meleg szívből és szeretetreméltó lélekből fakadnak s különösen az igyekvők, a tehetségesek akadémikaikban és bajaikban

senkihez sem fordulhatnak több bizalommal, mint éppen hozzája. Valóban, Gyulai szerette az ifjúságot, s főkép a tehetségeseknek hűséges, pártfogásra mindenkor kész Mentorává lett egész az élet küszöbéig. Az érdekeltek nem fogják elfeledni, hány kezdetleges írást vittek a jóságos zsémbes tanár szállására, s a nagy ember mily lelkiismeretesen vizsgálta át a gyarlóságokat; csakhogy az irodalom számára egy-egy tehetséges munkást fedezhessen föl, buzdíthasson és istápolhasson; hány igyekvő fiatal embert hivatgatott magához, hogy vele tudományos dolgokról értekezék, vagy vitt el fogatán — buzdításul — az Akadémia, vagy a Kisfaludy-Társaság üléseire; hánynak részére eszközölte ki egy-egy értekezés kinyomatását, alkudott ki a már meghatározottnál olcsóbb árakat egy-egy nyomtató intézetben, vagy szerzett pártfogót, ismertetőt a tudományt pártoló és tudományos körökben.

Az a forró lelkesedés, mellyel az irodalmat írásaiban és beszédeiben szolgálta, vezérelte és járta át tanári tevékenységét is egyszerűsrimind. Azonban mint ismeretek közlőjének szintén voltak kiváló oldalai. Semmi kétség, az egyetemen voltak tanárok, akik folyékonyabban és tetszetősebben tudtak beszélni nálánál; de nem volt egy sem, akinek előadásairól az ifjúság több és világosabb ismerettel távozott volna, mint az övéiről. Gyulai nem kereste az ékes szavakat, fényes jelzőket és nem halmozta a rokonértelmű kifejezéseket; ellenkezőleg, meglehetősen szakadozottan, sőt akadozva beszélt; de mint tanár mindenkéféllött alapos volt, világosságra törekedett, fejtegetéseinek minden mozzanatát oly érthetővé csiszolta, aminővé csak lehetett, és minden fogalomra azt a szót kereste meg, mely legszabatosabb és legjellemzőbb kifejezőjéül kínálkozott. Az ő magyarázataiban ugyanaz a dolog csaknem mindig ugyanazokkal a terminusokkal van megjelölve, mintha törvényeket ismételtetne hallgatói előtt, amelyeknek minden betűje egyaránt fontos és jelentős és épp ezért mással egykönnyen föl sem is cserélhető; mintha attól félne, hogy a hallgató lelkére gyakorolt hatásainak épségét s határozottságát veszélyeztetné minden változtatás. Nem, Gyulai Pál még egyébként sem akart úgynevezett «szép»-előadásokat tartani. Az essayk nagymestere nem tartotta iskolába való dolgoknak a ragyogó és kápráztató elmélkedéseket és értekezéseket. Az ő előadásainak középpontja mindig az olvasmány, a tárgyalt írónak szövege, a műremek élveztetése és elemzése. Mintha ezzel is példát és intelmet akarna szolgáltatni hallgatóinak, kiknek nagyrésze az iskolában, s nem is a fő-, hanem a középiskolában fogja tanulmányait gyümölcsötetni. Mintha mondaná: «Mit használ a remekművekről való legszebb beszéd, ha a remekműveket nem ismerik gyermekeink?

Avagy az elméltetés, a magyarázat pótolhatja-e a remekek szépségeinek közvetlen hatását?»

Pedig a szép stílt, a szép előadást, melynek oly nagy művésze volt, senki sem becsülte jobban nálánál. Gyűlölte a csak tudós, de alaktalan munkákat és nem egyszer említette, hogy növendékeinek munkáiban szigorúbban bírálja a szerkezetet és kifejezést, mint a tartalmat; iskolai bírálataiban pedig sokat foglalkozott a stílus követelményeivel. Ő maga nagy gonddal fogalmazta műveit: leírás előtt minden mondatot hangosan elmondott, mivel, mint mondotta, ekképp a hibákat könnyebben vesszük észre, s a mondat jó hangzását, sőt azt is kipróbáljuk, vajon természetes lélekzéssel könnyen kiejthető-e, ami szintén fontos posztulatum.

Különösen kitérései, rövid észrevételei s főképp magán társalgása voltak telve értékes dolgokkal, melyeknek a leendő tanár sokszoros hasznát láthatta: józan és üdvös útmutatásokkal az életre.

Mennyi mindent örököltünk tőle ilyenekben! Nem volt elméleti pädagógus; de lebilincselő egyéniségével, éles, mély elméjével, nagy tudásával, ifjú lelkesedésével és közvetlenségével élénk állította, lelkünkbe véste a valódi tanár példaképét.

Művei pedig halála után is végigkísérnek bennünket az oktatás, a nevelés minden fokozatán s az első osztályban épp oly hatalmas nevelő eszközeink, mint a legutolsóban.

Valóban, ha volt magyar író, akit mint pädagógusok mélységes hálával és kegyelettel kísértünk sírjába: Gyulai Pál mindkettőt sokszorosan megérdemelte. És mi, tanítványai, utolsó lehelletünkig áldásainkba foglaljuk fényes emlékét.

Dr. Horváth Gyula.

Érettségi bizonyítványok kölcsönös elismerése.

A német birodalom szövetséges államai közt 1874-ben, illetőleg 1889-ben megegyezés jött létre a kilencosztályú középiskolák érettségi bizonyítványainak kölcsönös elismerésére nézve. Most ezt a megegyezést a következő alakban újították meg:

1. Az érettségi bizonyítványok kölcsönös elismerése csak azokra a teljes középiskolákra vonatkozik, amelyek a következő feltételeknek megfelelnek;

a) A teljes tanfolyam legalább *kilenc évig* tart; az első osztályba rendszeren csak a kilencedik évük betöltése után vegyék fel a tanulókat.

b) Mindhárom fajta középiskola utolsó osztályában általánosan